

Dodo Chumburidze
დოდო ჭუმბურიძე
The University of Georgia
საქართველოს უნივერსიტეტი
Georgia, Tbilisi

Scientific Conformism and Ideological Conjuncture in Georgian Historical Studies of the Stalin Era

მეცნიერული კომფორმიზმი და იდეოლოგიური კონიუნქტურა სტალინური ეპოქის ქართულ საისტორიო კვლევებში

Immediately after the occupation of Georgia by Soviet Russia, Georgian historical science began to be ideologized.

The subjection of History to the party requirements in Russia was entrusted to the Socialist Academy of Social Sciences created in 1918 under the leadership of Lenin, and in 1921 the "Red Professor's Institute" was created for the same purpose.

The establishment of historical-party science also began in Georgia, which was promoted by special party schools, and the Institute of Marxism-Leninism was established by the resolution of the Central Committee of the Communist Party on November 12, 1930.

The institute was opened on March 10, 1931. In his speech, Filipe Makharadze named the struggle against the anti-Marxist worldview as the goal of the institute.

Georgian Soviet historiography began to act in three directions: 1. Marxism as the main ideological base of scientific studies; 2. The theory of class struggle and 3. Stalin's theory about the origin of nations and states.

The Georgian historian should submit to the ideological conjuncture, that is, choose scientific conformism, or resist. In this case, he could not avoid repressions.

The patterns of scientific conformism in Soviet historiography are so great that it damaged the development process of historiography, falsified and exaggerated reality, many historical facts were distorted.

Key words: historical science, ideology, conformism, party conjuncture, Stalinist era

საკვანძო სიტყვები: საისტორიო მეცნიერება, იდეოლოგია, კომფორმიზმი, პარტიული კონიუნქტურა, სტალინური ეპოქა

1921 წლიდან, საბჭოთა რუსეთის მიერ საქართველოს ოკუპაციისთანავე იწყება ქართული საისტორიო მეცნიერების მეთოდოლოგიურ ბაზად ბოლშევიკურ-კომუნისტური იდეოლოგიის გამოყენება. ამ კონიუნქტურამ თავისი დალი დაასვა ქართული ისტორიოგრაფიის განვითარებას, გამოაცალა მას ისტორიული ობიექტურობის შინაარსი და ყალბი ფალსიფიკაციის ნიშნით აღბეჭდილი მისი დიდი ნაწილი გამოუსადეგარი გახადა.

ისტორიის გაპარტიულების მიზანი ჰქონდა ჯერ კიდევ ლენინის ხელმძღვანელობით 1918 წელს შექმნილ საზოგადოებრივ მეცნიერებათა სოციალისტურ აკადემიას. 1920 წლიდან დაიწყო

მარქსისტთა კადრების მომზადება, 1921 წელს შეიქმნა „წითელი პროფესურის ინსტიტუტი“ (Очерки истории, 1966, გვ. 190-280).

პირველ რიგში საჭირო იყო ეწ. „ნაციონალისტური“ იდეოლოგიის განადგურება, საქართველოს თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობის იდეისა და მისი ყველა სიმბოლოს მოსპობა. სასტიკად იდეენობდნენ არა მარტო ყოფილი დემოკრატიული რესპუბლიკის მმართველი პარტიის წევრები, არამედ ყველა სხვა პარტია, გარდა კომუნისტური პარტიისა. აი როგორ ახასიათებდა საბჭოთა სისტემის ერთ-ერთი ქართველი ლიდერი – ლავრენტი ბერია საქართველოს სოციალ-დემოკრატიულ, ე. წ. მენშევიკების პარტიას: „ქართველი მენშევიკები ქართველი ხალხის ყველაზე საზიზღარი მოღალატეები და გამცემლები არიან. ოქტომბრის სოციალისტური რევოლუციის გამარჯვების შემდეგ მათ მოსწყვიტეს საქართველო რევოლუციურ რუსეთს, ისინი დაუკავშირდნენ ჯერ გერმანიის, ხოლო შემდეგ ინგლის-საფრანგეთის იმპერიალიზმს და, დაშნაკებთან და მუსავატელებთან ერთად გადააქციეს ამოიერკავკასია საბჭოთა რუსეთის წინააღმდეგ უცხოეთის ინტერვენციისა და ბურჟუაზიულ-თეთრგვარდიული კონტრევოლუციის პლაცდარმად... ქართველი, მენშევიკები ქართველი გლეხების ინტერესების ყველაზე გათახსირებული მოღალატენი არიან. ისინი იცავდნენ ქართველ თავადებსა და აზნაურებს გლეხთა რევოლუციური აღშფოთებისაგან, ისინი ანადგურებდნენ გლეხთა რევოლუციურ აჯანყებებს სამეგრელოში, გურიაში, ლეჩხუმში, კახეთში, სამხრეთ ოსეთში, დუშეთსა და სხვა მაზრებში, ისინი იყვნენ სტოლიპინის საადგილმამულო პოლიტიკის გამტარებელნი... მენშევიკები იყვნენ მხეცური ნაციონალ-შოვინიზმისა და ერთიმეორის წინააღმდეგ ამიერკავკასიის ხალხთა წასისიანების პოლიტიკის ორგანიზატორები. სწორედ მათ, – ქართველმა პურიშკევიჩებმა, მოაწყვეს სისხლისმღვრელი ლაშქრობა საქართველოს ნაციონალურ უმცირესობათა – ოსთა, აფხაზთა, აჭარელთა წინააღმდეგ“.

ისტორიულ-პარტიული მეცნიერების ჩამოყალიბებას ხელს უწყობდნენ სპეციალური პარტიული სკოლები და ინსტიტუციები – პარტისები, ხოლო საქ. კომპარტიის ც კ.-ის 1930 წლის 12 ნოემბრის დადგენილებით შეიქმნა მარქსიზმ-ლენინიზმის ინსტიტუტი. ამ ინსტიტუტის დაფუძნებელ წევრებად დამტკიცებული იქნენ: აკადემიკოსი ნიკო მარი, ფილიპე მახარაძე, მიხა ცხაკაია, მამია ორახელაშვილი, კარლო ორაგველიძე, დავით დოლიძე, ივანე ვაშყმაძე და სხვ. რამდენიმე ამათავანი შემდეგ თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის რექტორები გახდნენ და თითქმის ცეცხლითა და მახვილით ავრცელებდნენ მარქსისტულ-ლენინიურ იდეოლოგიას ქართულ მეცნიერებაში, ვინც უარს ამბობდა, მას ხსნიდნენ სამსხურიდან, აპატიმრებდნენ, რაც ხშირად ფიზიკური ლიკვიდაციით სრულდებოდა.

მარქსიზმ-ლენინიზმის ინსტიტუტი თბილისში 1931 წლის 10 მარტს გაიხსნა. სიტყვით გამოსულმა ფილიპე მახარაძემ ასე ჩამოაყალიბა ინსტიტუტის მიზნები: ბრძოლა ანტიმარქსისტული მსოფლმხედველობის წინააღმდეგ, მთელი იდეოლოგიური ფრონტის ხელმძღვანელობა.

1932 წლის 25 თებერვალს საქართველოს კპცკ-მ მიიღო დადგენილება სტალინის მუზეუმის დაარსების შესახებ (გურული, 1988, გვ. 57).

1934 წლისათვის საქართველოში დასრულდა პარტიული ისტორიული მეცნიერების შესაქმნელად საჭირო კვლევის რესპუბლიკური ცენტრის ჩამოყალიბება, ეს იყო ისტორიის გაყალბების ერთ-ერთი მთავარი დაწესებულება, რომელიც პარტიული იდეოლოგიისადმი მეცნიერული აზრის დაქვემდებარების ინსპირაციას ახდენდა და ქართულ ისტორიულ კვლევებში შეჭჭონდა აშკარა კომფორმიზმისა და კონიუნქტურული შტამპების მოცემულობა.

მას შემდეგ, რაც საბჭოთა კავშირში მტკიცედ ჩამოყალიბდა სოციალისტური რეალიზმის მეთოდოლოგიური ბაზა, კიდევ უფრო დიდი ძალისმევიით დაიწყო ბრძოლა ისტორიულ-პარტიული მეცნიერების ჩამოყალიბებისათვის.

ახალი სამეცნიერო-კვლევითი და იდეოლოგიური პოლიტიკა მძიმედ ურტყამდა ამ მიმართულებით ყველაზე თავისუფალ და დემოკრატიულ ინსტიტუციებს. მათ რიგში მოხვდა თბილისის უნივერსიტეტი და მისი ცნობილი პედაგოგებიც. უპირველესად კი, უნივერსიტეტის დამაარსებელი ივანე ჯავახიშვილი. მართალია, დიდი მეცნიერი 1926 წლიდან აღარ იმყოფებოდა

რექტორის თანამდებობაზე, მაგრამ მას „ყურადღება“ მაინც არ მოჰკლებია. ივანე ჯავახიშვილს გარდა, რეპრესიები შეეხო სხვა ცნობილ მეცნიერებს, ბევრი მათგანი შეეწირა ამ პროცესს, ბევრმა კი პარტიულ კონიუნქტურასთან მორიგებით, მეცნიერული კომფორმიზმით იხსნა საკუთარი სიცოცხლე. ამ პროცესის განვითარება ასახულია საარქივო დოკუმენტებში, დაცული მასალები ნათლად აღწერენ მეცნიერების მიმართ ბოლშევიკური ხელისუფლების იდეოლოგიური ტერორის ანატომიას.

1930 წლის 7 ივლისის დადგენილებით ჩატარებული რეორგანიზაციის შედეგად უნივერსიტეტი რამდენიმე უმაღლეს სასწავლებლად დაიშალა. ივანე ჯავახიშვილმა და ბევრმა გამოჩენილმა მეცნიერმა მოღვაწეობა უნივერსიტეტთან არსებულ სახელმწიფო პედაგოგიურ ინსტიტუტში გააგრძელა. დიდი ქართველი ისტორიკოსი ცდილობდა ისტორიის სწავლებაში თავისი მეთოდები გამოეყენებინა. ეს მეთოდი მას უკვე ჩამოყალიბებული ჰქონდა სახელმწიფო უნივერსიტეტში მუშაობისას. თუმცა, 1930 წელს ამ ინსტიტუტის რექტორად დანიშნული ივანე ვაშაყმაძე მას არ აძლევდა ამის საშუალებას. ორი წლის მანძილზე (1931-1932) მან სამარცხვინო კამპანია გააჩაღა ისტორიკოსის წინააღმდეგ. მუდმივი ექსპერიმენტების ქვეშ მყოფი უნივერსიტეტი ძირითადად იდეოლოგიური კონიუნქტურის მიმართულებით განიცდიდა ზეწოლას. თითქმის ყოველ ორ წელიწადში მას რექტორი ეცვლებოდა. 1933 -1935 წლებში მის სათავეში ლევან აღნიაშვილი, ხოლო 1935-1937 წლებში კარლო ორაგველიძე იდგა. მისი რექტორები ძირითადად პარტიული ელიტის წარმომადგენლები იყვნენ და უპარტიო, ან ხელისუფლებისთვის დაუმორჩილებელ მეცნიერებს, რა თქმა უნდა, ვერ აიტანდნენ. ამის მაგალითები ბევრია. როდესაც რეპრესიები საბჭოთა კავშირის ცენტრში ცნობილი მეცნიერების – კონდრატიევისა და ჩაიანოვის დახვრეტით დასრულდა, თბილისშიც მოვლენებმა უფრო დრამატულად იწყეს განვითარება. „კონდრატიევიშინამ“ საქართველოშიც რამდენიმე მეცნიერის ფიზიკური და მორალური რეპრესიები გამოიწვია. შედგა ხელისუფლებისთვის არასასურველი მეცნიერების სია, სადაც ბევრი საუკეთესო მეცნიერი შევიდა, მათ შორის იყო დიდი ივანე ჯავახიშვილი, რომელიც არ იზიარებდა მარქსისტული იდეოლოგიის პრინციპებს, ზოგადად მარქსიზმს და ამას არც მალავდა. მისი მთავარი ბრალმდებელი მარქსისტი ბოლშევიკი, პედიანსტიტუტის რექტორი ივანე ვაშაყმაძე იყო. 1931 წლის 28 მაისს დიდი ივანე თავისი დაარსებული სასწავლებლიდან მოკვეთეს. მასთან ერთად უნივერსიტეტი დაატოვებინეს პროფესორებს: ფილიპე გოგიჩაიშვილს, ანდრია ბენაშვილს, გრიგოლ წერეთელს, მიხეილ პოლიევქტოვს, გიორგი გამყრელიძეს, გიორგი გეხტმანს და სხვ.

იმართებოდა კრებები, სადაც მეცნიერებს აიძულებდნენ გამოეთქვათ თავიანთი თვალსაზრისი „სოციალისტურ აღმშენებლობაზე“, ეჩვენებინათ თავიანთი რევოლუციური წარსული, ელიარებინათ ერთგულება მარქსისტული იდეოლოგიისადმი, კლასთა ბრძოლის თეორიისადმი და სხვ, კრების მიმდინარეობა შედიოდა ოქმებში, რომლის შემოწმებას, ვფიქრობთ, ახდენდნენ სპეციალური ორგანოები. ეს თუნდაც იქიდან ჩანს, რომ კრებაზე გამომსვლელები არ ენდობოდნენ სტენოგრაფისტს და თავიანთი სიტყვები, სუფთად გადაწერილი და ხელმოწერით დადასტურებული თავად მიჰქონდათ ოქმის გამფორმებელთან. მაგალითად, ასე მოიქცნენ პროფესორები კორნელი კეკელიძე და სიმონ ჯანაშია.

ივანე ჯავახიშვილს არ პატიობდნენ მის აკადემიურობას, ღრმა პროფესიონალიზმსა და საქმისადმი პასუხისმგებლობას. ამის მაგალითად შეიძლება მოვიტანოთ მისი და ფილიპე მახარაძის მიმოწერა, სადაც დიდი საბჭოთა ენციკლოპედიისთვის დაწერილი სტატიის – „ქართველების“ გასწორება მეცნიერს, დროის სიმცირის გამო, მთლიანად ვერ მოუსწრია, მაგრამ „გადაუდებელი შეცდომები“ კი ჩაუსწორებია. ამ შეცდომების შინაარსი მეტყველებს, თუ რა დონის ინტელექტი ჰქონდათ პარტიულ ხელმძღვანელებსა და მათ დასაყრდნობ მკვლევრებს. ხუთი მაგალითი შეიძლება მოვიტანოთ ჯავახიშვილისთვის გასასწორებლად მიცემული საენციკლოპედიო სტატიიდან: 1. მტკვარი და არაგვი სახვადასხვა სამდინარო აუზად იყო მოხსენიებული, როდესაც არაგვი მტკვრის შემდინარეა; 2. თითქოს ჰეროდოტეს ბიზანტიის შესახებ ჰქონოდა ცნობები, ამ დროს ჰეროდოტე ძველი წ.-ის მეხუთე საუკუნეში ცხოვრობდა და ბიზანტია ხსენებაშიც არ იყო; 3. არაბთა

დამბობის თარიღად 750 წელი იყო მიჩნეული მაშინ, როდესაც ამ დროს არაბები საქართველოში გაძლიერდნენ და თბილისის ამირას თანამდებობაც დაწესდა; 4. გიორგი მთაწმინდელი მიჩნეული იყო დავით აღმაშენებლის რეფორმების გამგრძელებლად მაშინ, როდესაც ის აღმაშენებელზე ნახევარი საუკუნით ადრე მაინც გარდაიცვალა; 5. ფილოსოფოსი პეტრიწი (XI-XII სს.) ერეკლე მეორის თანამედროვედ იყო მიჩნეული. არადა, ჯავახიშვილისა და მისგვარ მოაზროვნეთა ბედი იმ ხალხის ხელში იყო, რომლებიც ასეთ შეცდომებს უშვებდნენ (გურული, 2011, გვ. 18).

გაზეთი „ახალგაზრდა კომუნისტი“ 1930 წლის 6 დეკემბრის ნომერში ირონიულად წერდა თბილისის უნივერსიტეტის პროფესორ-მასწავლებლებზე, ააშკარავებდა მათ პარტიულ იდეოლოგიას. რამდენიმე ლექტორია შეფასებული. მოვიტანთ ერთ მაგალითს გიორგი გამყრელიძის შესახებ. „გამყრელიძე პროფესორ გოგიჩაიშვილის ერთგული მოწაფეა, – წერს კორესპონდენტი ფსევდონიმით – „დამსწრე“: რომელიც მის ნამდვილ ეპიგონად არის გადაგვარებული.

გამყრელიძეს ვერ წარმოუდგენია თუ პროფ. გოგიჩაიშვილი რაიმეში შეცდება ამქვეყნად. ამიტომ, როგორც ეს მოსწრებულად შენიშნა ამხანაგმა გიგლა კვიციანიძემ, თუ პროფესორი იტყვის ორჯერ ორი ვირის თავიანთ, ისიც მორჩილად დაუდასტურებს ამ სისულელეს“ („ახალგაზრდა კომუნისტი“, 1930, 6. XII).

ივანე ვაშაყმაძე უნივერსიტეტის პროფესურას ჰყოფდა სამ ნაწილად: მემარჯვენე, მემარცხენე და ჭაობად. მისი აზრით, მემარჯვენეებს ბელადობდნენ ივანე ჯავახიშვილი და გრიგოლ წერეთელი.

წერეთელი ძველ ანტიკურ სამყაროზე წერს და თავადაც ძველ სამყაროში ცხოვრობსო. როგორ აჩერებენ უნივერსიტეტში ამ არა მარქსისტს, როგორ გამოუცვს წიგნი, პროფესორს სძაგს ახალი ქვეყანა, წერეთელს უყვარს ეკლესიები და „დაჟინებით სწამს ღმერთის არსებობა“, დადის ეკლესიაში, ატარებს ხატს და არის საეკლესიო საბჭოს საპატიო წევრი, არაფერი არ სწამს სოციალისტური მშენებლობის საქმის... ასეთი კაცი ჩვენ ვერ აღგვიზრდის სოციალიზმის მშენებლობისათვის კადრებსო, – აღნიშნა რექტორმა საუნივერსიტეტო კრებაზე. რაც შეეხება ჯავახიშვილს, მას კრებაზე გამომსვლელები ასე ახასიათებდნენ: მემარჯვენეების ბელადია, მისი თეორიული და პარაქტიკული მუშაობა დიდი ხანია გამორკვეულია. მას არათუ სწამს მარქსიზმი, არამედ უნივერსიტეტის რექტორად ყოფნის პერიოდში, 1926 წლამდე, ენერგიულად იბრძოდა, რომ უნივერსიტეტში მარქსიზმი არ შემოჭრილიყო. მისი რექტორობის დროს უნივერსიტეტში არცერთი მარქსისტული ლექცია არ წაკითხულა და პროფესორებს შორის არცერთი მარქსისტი არ ყოფილა. ვაშაყმაძე აკრიტიკებდა მის 1918 წელს დაწერილ წიგნს – „საქართველოს საზღვრები“, ერთგული დამცველი გამოდის მენშევიზმისა და მენშევიკური საქართველოს სომხეთთან ბრძოლას ემხრობაო. ეწინააღმდეგებოდა უნივერსიტეტის რერგანიზაციას. ამ პროფესორის სწავლება არ შეეფერება სოციალიზმის მშენებლობისთვის კადრების მომზადების საქმეს, მის ირგვლივ თავს იყრის მემარჯვენე და საეჭვო ხალხი.

აქვე გაკრიტიკებულია სერგი დანელია. ნათქვამია, რომ მისი ნაშრომები ანტიმარქსისტულია, მას უწუნებენ ვაჟა ფშაველასადმი მიძღვნილ წერილს „ვაჟა ფშაველა და ქართველი ერი“, სადაც დანელია წერს: „სად საქართველო და სად მისტიციზმი, განა საქართველოს მხურვალე მზეს მისტიციზმი გაუძლებდა?“ ამ სიტყვებს ახალგაზრდა კომუნისტი ასე უკრიტიკებს: „სად სჩანს აქ მარქსიზმი, რა შუაშია მზე, სად არის კლასიკური მიდგომა?“. უწუნებს რელიგიურ მოსაზრებებს, რადგან მისგან მარქსისტობას და ათეისტობას ითხოვს, გაურკვეველსა და ნაციონალისტურს უწოდებს სიმონ ყაუხჩიშვილისა და ვახტანგ კოტეტიშვილის პოზიციას. ასევე ნაციონალისტებად მიიჩნევს გიორგი ნიკოლაძეს, კეცხოველსა და გერონტი ქიქოძეს.

მეცნიერების ჭაობად მიჩნეულია პროფესორები: გეხტმანი, მოსეშვილი, ბენაშვილი, ზანდუკელი, ამირანაშვილი, ჩუბინაშვილი, კაჭარავა, ჯანელიძე.

არც მემარცხენეთა ფრთას ასახელებდა „ახკომის“ პუბლიკაცია დადებითად. მოსე გოგიბერიძეს, კოტე ბაქრაძეს, კორნელი კეკელიძეს, შალვა ნუცუბიძეს, პროფ. თვალჭრელიძეს, ყველას მავენე და არასანდო პირებად მიიჩნევდა.

აი, რას ამბობდა წითელი პროფესორი, რექტორი – ივანე ვაშაყმაძე:

„ქართული ისტორიოგრაფიის მთავარი წარმომადგენელი არის პროფ. ივანე ჯავახიშვილი. იდეოლოგიურად ის ძველი ფეოდალურ-ნაციონალისტური ქვეყნის წარმომადგენელია, მეთოდოლოგიურად მხოვავი ემპირისტია და ანტიმარქსისტი. განზოგადებას და სინთეტიურ მარქსიზმს ის გაურბის, ხოლო თუ მის ნაშრომებში შეხვდებით სინთეტიურ აზროვნებას, ის აუცილებლად ნაციონალისტური ბუნების იქნება. ამის გამო ისტორიული აზროვნება საქართველოში ძალზე ჩამორჩენილი იყო და ნაწილობრივ, ივანე ჯავახიშვილის მეოხებით ეხლაც ჩამორჩენილია. მრავალი წიგნები იწერებოდა, მაგრამ მათ ჰქონდათ უმთავრესად ხასიათი ფაქტების შემოწმება-გენეალოგიის აღდგენისა, თარიღების გამოკვლევის და მეფეების პირადი ცხოვრების აღწერის. უმთავრესად ასეთ ჩამორჩენილობაში ბრალი მიუძღვის პროფ. ივანე ჯავახიშვილს, თუმცა, ჩვენ არ უარვყოფთ, რომ ფაქტების შეგროვების მხრივ ივ. ჯავახიშვილს აქვს დიდი ღვაწლი, მაგრამ მხოლოდ ფაქტების შეგროვების მხრივ. ამიტომ ივ. ჯავახიშვილის ისტორია არ არის ისტორია, როგორც მეცნიერება. საქართველოს მეცნიერული ისტორიის დამწერს ჯერ კიდევ უცდის საქართველოს ისტორია. ჯავახიშვილი და მისი მიმდევრები არ იცნობენ საზოგადოებრივ ფორმაციას, კლასთა ბრძოლის პრობლემებს. ისინი ისტორიის პერიოდიზაციას ქრონოლოგიის მიხედვით ახდენენ. ისტორიის ასეთი მეთოდოლოგია მე-18 საუკუნის ისტორიოგრაფიის მეთოდოლოგიას არ სცილდება და, რა თქმა უნდა, წარმოადგენს რეაქციონურ მიმართულებას. საქართველოს გასაბჭოების შემდეგ ივ. ჯავახიშვილმა მრავალი ნაშრომი გამოუშვა, მაგრამ წინმსვლელობა მეთოდოლოგიის მხრივ სრულიად არ ემჩნევა. მისი საქართველოს ეკონომიური ისტორია სრულიად უვარგისია. ეს არ არის ეკონომიური ისტორია, რადგან ეკონომიკა მასში სრულიად არაა გაგებულნი სწორად და მეთოდოლოგიურად. ჯავახიშვილის შემოქმედებაში წინსვლა კი არა, უკან დახევია“ („მნათობი“, 1934 წელი, №1-2, გვ. 202-216).

ლექტორ-მასწავლებლების წინააღმდეგ განაწყობდნენ იდეურად აჟიტირებულ სტუდენტებს. მაგ. 1930 წლის 14 დეკემბრის სხდომაზე ჯავახიშვილის კრიტიკით გამოვიდა მისი სტუდენტი ცხაკაია. სტუდენტმა თქვა, რომ არ ეთანხმება პროფ. სიმონ ხუნდაძეს, რომ ჯავახიშვილი დიდი მეცნიერია, ის არ არის მეცნიერი, რადგან მისი კვლევა მარქსისტული იდეოლოგიით არ არის გამყარებული. არ იცის დიალექტიკური მატერიალიზმი და კლასთა ბრძოლის თეორიას არ ეთანხმება (სუიცსა, ფონდი 476, აღწერა 1, საქმე 1, ფურც. 173).

ჯავახიშვილისა და მისი დამცველი პროფ. ჯანაშიას წინააღმდეგ გამოვიდა სტუდენტი დემეტრაშვილიც. „თქვენ გიცნობთ, – თქვა მან, ბურჟუაზიის შემეცნების ხარო, რადგან არ გითქვამთ, რომ არ იზიარებთ მის შეხედულებებს, ჩვენ გვინდა გავიგოთ, ხარო თუ არა მიმდევარი მატერიალური დიალექტიკის, აღიარებთ თუ არა, რომ ეს პროლეტარიატის კლასის დიალექტიკაა... საჭირო არის გონს მოხვიდეთ, მეცნიერებაში არ შეიძლება გატარება ნაციონალური იდეოლოგიის“ (სუიცსა, ფონდი 476, აღწერა 1, საქმე 1, ფურც. 189).

დაახლოებით იგივე თქვა სტუდენტმა მელამემ (ფურც. 215-216), ასპირანტმა ყალიჩავამ ისეთი რამ თქვა, რაც კარგად ახასიათებს ბოლშევიზმის სენით დაავადებულ კოსმოპოლიტურ აზროვნებას:

„რას წარმოადგენს წერეთელი და ჯავახიშვილი? მე ვიცი ერთი ფაქტი, როდესაც რუსეთმა, საბჭოთა ხელისუფლებამ დაკარგა ლენინი, მაშინ ჩვენი გრიგოლ წერეთელი და ჯავახიშვილი, მოგროვდნენ და ლაპარაკობდნენ, რომ გავკეთდით ხალხი, ლენინი მოკვტაო. ესენი არიან კონტრევოლუციონერები, მეთაურობენ იმას, ვინც ჩვენს წინააღმდეგ მოდის. დასკვნა ჩემი ასეთი არის: რომ ჯავახიშვილი და წერეთელი არიან ნამდვილი მავნებლები,

ჩვენ კი ვერ დავგამარცხებ ვერავითარი დაბრკოლება, გადავლახავთ ყველაფერს და წავალთ წინ სოციალიზმისაკენ“ (სუიცსა, ფონდი 476, აღწერა 1, საქმე 1, ფურც. 264).

ასპირანტი ხარატიშვილიც მსაგავსი განცხადებით ასრულებდა გამოსვლას: „*პროლეტარიატი მუდამ ყოფილა და იქნება გულახდილი და არ შეუშინდება არავითარ დაბრკოლებას, როგორც ამას ფიქრობენ ჩვენი მტრები – ჯავახიშვილი და წერეთელი*“ (ტაში) (სუიცსა, ფონდი 476, აღწერა 1, საქმე 1, ფურც. 269).

ჯავახიშვილი მძაფრი კრიტიკისაგან დაიცვა პროფესორმა სიმონ ჯანაშიამ. მან თქვა, რომ მომხსენებელმა მიაკუთვნა ჯავახიშვილის ჯგუფს. ის უდიდეს პატივს სცემს ამ მეცნიერს, თუმცა, მასთან აკავშირებს მხოლოდ ერთად მუშაობის ფაქტი (სუიცსა, ფონდი 476, აღწერა 1, საქმე 1, ფურც. 169-170).

განსაკუთრებით საინტერესოა სიმონ ჯანაშიას მიერ საკუთარი ხელით დაწერილი ახსნა-განმარტება ივნე ვაშაყმაძის მოთხოვნაზე, მას თარიღად 1930 წლის 21 დეკემბერი უზის. ეს განმარტებაც, როგორც ჩანს ოქმში შესატანად იყო გათვალისწინებული. მეცნიერს წერილი საგულდაგულოდ ლამაზი კალიგრაფიით დაუწერია და ყველა იმ კითხვაზე გაუკეთებია აქცენტი, რომელსაც ხელისუფლების ნომენკლატურა და უნივერსიტეტის პროფესორი ივანე ვაშაყმაძე უსვამდა.

1. ჯანაშია ამბობდა, რომ ვაშაყმაძე ასახელებდა ხელისუფლებისთვის არასანდოდ ჩათვლილ თანამშრომლებს, რომელთა შორის ისიც იყო, ამან გამოიწვია მისი ეს პასუხი;

2. მას კარგად ესმის, რომ უნივერსიტეტის თანამშრომლებს შორის არიან ადამიანები, რომლებიც ეწინააღმდეგებიან სოციალისტურ მშენებლობას, სურთ ჩაახშონ ის და „აშკარად მტრულ ძალებს წარმოადგენენ“;

3. ის საკუთარ პოზიციას ასე გამოხატავდა: კატეგორიულად ვაცხადებ: ჩვენ ვგმობთ ამ ძალების რეაქციონურ საქმიანობას, რა სახითაც (კონდრატევშიჩინა და სხვა) არ უნდა იყოს ის, მაგრამ ჯანაშია კონტრევოლუციონერებისგან მხოლოდ გამოიჯვანას არ თვლიდა საკმარისად, წინადადებას აყენებდა, რომ ზოგადად მეცნიერები და კონკრეტულად ისტორიკოსები და არქეოლოგები პრაქტიკულად ჩაბმულიყვნენ სოციალისტურ მშენებლობაში. ასახელებდა მათი ამ მიმართულებით გასაწევი მუშაობის ფორმებსაც;

4. მეცნიერი საჭიროდ მიიჩნევდა მიმდინარე კულტურულ რევოლუციაში სამეცნიერო კადრების აქტიურ ჩარევას. იხსენებდა ლუნაჩარსკის სიტყვებს, რომ ბურჟუაზიის რიგებიდან პროლეტარიატის რიგებში „პროლეტარიატის ნამდვილი, ერთგული მოკავშირე“ უნდა გადავიდეს და არა გაბრაზებული ადამიანები;

5. ეთანხმება სხდომაზე გამოსული სტუდენტის სიტყვას, რომ დროა ქართველმა ინტელიგენტებმა შეიგნონ, რომ ძველი საქართველო ადარ არსებობს და ადგილს უთმობს ახალს, პროლეტარიატის დიქტატურის ქვეყანას;

6. მისი აზრით, საქართველო კავშირის ცენტრალურ რაიონებთან შედარებით ძალზე ჩამორჩენილია. ამის მიზეზად ასახელებს, რომ მეფის რუსეთის დროს საქართველო ორმაგ ჩაგვრას განიცდიდა: კოლონიურს და საერთოს;

7. ჯანაშია ახსენებს სტალინის სიტყვასაც მე-16 პარტყრილობაზე, სადაც სტალინი გამოვიდა მემარჯვენეთა წინააღმდეგ და თქვა, რომ საბჭოთა კავშირის ხალხთა კულტურა იქნებოდა ფორმით ნაციონალური, შინაარსით სოციალისტური და კიდევ უფრო გაძლიერდებოდა;

8. ჩვენ გვინდა ამ გზით წავიდეს ქართული ეროვნული კულტურის განვითარება, შეიქმნას სოციალისტური მშენებლობის ახალი კადრები, ამბობს, რომ ქართველი მეცნიერები ძალ-ღონეს არ დაიშურებენ აღზარდონ მარქსისტული იდეების ერთგული ახალგაზრდები, დაასაბუთონ მატერიალიზმის უპირატესობა; საჭიროდ მიმაჩნია ამ მეთოდის გატარება საქართველოს ისტორიის კვლევის საქმეშიც

9. და ბოლოს, მას უნდა დაედასტურებინა თავისი დამოკიდებულება ივანე ჯავახიშვილთან, უნდა დაეგმო ან უნდა მიმხრობოდა მას. მეცნიერმა ამ შემთხვევაში მისგან გამოიჯვანა ამჯობინა და

თქვა: „ამხანაგმა მომხსენებელმა ინსტიტუტის თანამშრომელთაგან გამოჰყო ცალკე ჯგუფი, რომელსაც მან ივანე ჯავახიშვილის ჯგუფი უწოდა და, სხვათა შორის, მეც ამ ჯგუფს მიმაკუთვნა. პროფესორ ივანე ჯავახიშვილის მიმართ მე განწყობილი ვარ უღრმესი პატივისცემის გრძნობით. მისი დამსახურებისათვის ქართული ისტორიოგრაფიის წინაშე და მაღლიერებით იმისათვის, რომ მისგან მივიღე სათანადო ტექნიკური აპარატურა და გაწვრთნილობა, რაც აუცილებელია მეცნიერებაში სამუშაოდ. მაგრამ არავითარი საერთო ჯგუფური ინტერესები ჩვენ არ გვაქვს. ჩვენი საზოგადოებრივი ურთიერთობა განსაზღვრულია იმ გარემოებით, რომ ჩვენ გვიხდება ერთად მუშაობა, ერთსა და იმავე სამეცნიერო დაწესებულებაში, კერძოდ საქართველოს სახელმწიფო პედაგოგიკის საქართველოს ისტორიის კათედრასთან“,

1931 წლის 7 ივლისს ჯავახიშვილმა პირადად მიმართა ფილიპე მახარაძეს, სადაც ლაპარაკობდა უნივერსიტეტის ხელმძღვანელობისა და განათლების სისტემის წარმომადგენლებისაგან მის დევნაზე, უნივერსიტეტიდან გაძევებაზე, კონტრაქტევიზინასთან მის დაკავშირებაზე, რასაც მთლიანად ემიჯნებოდა მეცნიერი (სუიცსა, ფონდი 2914, აღწერა 1, საქმე 901, ფურც. 6-8).

საინტერესოა ცნობილ მეცნიერთა რამდენიმე გამოსვლა. 1931 წლის კრებაზე კორნელი კეკელიძემ აჩვენა სიფრთხილეც, თვითგადარჩენის სურვილი და ერთგვარი დიპლომატიური მიდგომა თუ მეცნიერული კომფორმიზმიც არსებული ხელისუფლების იდეოლოგიური წნეხის მიმართ. მან თქვა, რომ მოესწრო სამ სისტემას – ცარიზმის, მენშევიკების ბატონობის პერიოდს და საბჭოთა ხელისუფლებას.

„ვადარებ რა ამ სამ სისტემას ერთმანეთს, – თქვა მან, – იმ დასკვნამდე მივიღვარ, რომ ყოველი მოქალაქე, რომელსაც შერჩენია უნარი ლოღიკური მსჯელობისა, აუცილებლად დადგება პოზიციაზე, რომელზედაც დგას ძლევაძილი პროლეტარიატი დღეს ჩვენში, ამ შეხედულებას ვადვივარ მე აგერ მეთაუ წელიწადია და ამისდა მიხედვით ვმუშაობ და ვმოღვაწეობ კიდევაც, ეს ჩვენ საბჭოთა სინამდვილეში ცნობილია ყველასთვის, და სრულს ზნეობრივ დაკმაყოფილებას განვიცდი, თუ ეს ნათელი გახდა რამდენიმე თვის უკან რუსეთიდან ჩვენში დაბრუნებული ჩვენი დირექტორისთვისაც, რომელმაც მე მემერცხენე პროფესორთა რიგებში მომათავსა. ეს არის ჩემი პოლიტიკური „კრედო“ (უახლესი სიტორიის არქივი, ფ. 476, ამნაწერი 1, ფ. 7).

„მემარცხენეობა“ უკვე ნიშნავდა ხელისუფლებას „შეწყენარებინა“ მეცნიერი, მაგრამ მას, ამასთან ერთად, მარქსისტობაც უნდა დაემტკიცებინა. კეკელიძის „ქართული ლიტერატურის ისტორიის“ გაცნობის შემდეგ კი, ვაშაყმაძეს მისთვის მარქსისტობა ჩამოურთმევია და ამავე ნაწერში კეკელიძე ცდილობს თავი იმართლოს. ის წერს, რომ ნამდვილად არ არის მარქსისტი თავის ნაწერებში, მაგრამ ეს იმიტომ ხდება, რომ მუშაობს მე-5 ს-იდან მე-19-მდე არსებულ ქართული ლიტერატურის შესწავლაზე. „*ლიტერატურა, როგორც ცნობილია, – წერს ის, არის ზედნაშენი, მისი ბაზა, საფუძველი არის ეკონომიური ვითარება და საზ=რივი ურთიერთობა ამა თუ იმ ერში. რამდენადაც მნელია ძველი და უძველესი პერიოდისათვის ამ ბაზის შესწავლა და გათვალისწინება, იმდენად მნელია ამ პერიოდის ლიტერატურისათვის მარქსისტული მეთოდის გამოყენება...*“ (სუიცსა, ანაწერი 1, საქმე 1, ფურც. 7). ამას მოსდევს თავისმართლებისა და ხელისუფლების წინაშე მორჩილების გამოვლენის ვრცელი ამბავი. აქ ჩანს შიშიც და მორჩილებაც, საკუთარი ცხოვრების და აზროვნების შესაცვლელად მზადდოფნა. ამ ვრცელ ტირადას მეცნიერი ასე ასრულებს:

„არ კმარა ჩვენი მუშაობა, თუ ჩვენ გვსურს დავეხმაროთ გამარჯვებულ პროლეტარიატს სოციალიზმის მშენებლობაში და აქტიური მონაწილეობა მივიღოთ ამ საქმეში, უნდა ხელში ავიღოთ ის ბასრი მახვილი მეცნიერული კვლევა-ძიებისა, რომელსაც მარქსიზმი ეწოდება. თუ ჩვენ გვინდა გვერდში ამოვუდგეთ პროლეტარიატს, რომელიც ახალ სამყაროს ქმნის, უნდა შევიარაღდეთ მარქსისტულ-ლენინური მსოფლმხედველობით და ამით შევასრულებთ

ჩვენს მოვალეობას, როგორც მოქალაქისას, ისე მეცნიერ-მკვლევარისას (ტაში აუდიტორიაში)“ (იქვე, ფურცელი 8).

კრებაზე გამოსული პროფესორები ხშირად თავიანთ რევოლუციურ ბიოგრაფიაზე საუბრობდნენ, რომ მეტად ემართლებინათ თავი ახალი რექტორის წინაშე. „მემარცხენედ“ მიღებული მოსე გოგიბერიძე აკრიტიკებდა მათ, ვინც ასე იქცეოდა და ამბობდა, მთავარი ჩვენი ბიოგრაფია კი არა, ისაა, რომ კავშირი გვაქვს თუ არა კონდრატიევშინასთან. ამბობდა, რომ ამ მხრივ ის სუფთა იყო და დასძენდა: „შორს ვერ წავალ. თორემ მეც გეტყოდით, რომ კოლეგა კოტეტიშვილისოდენი რევოლუციონერი ჩვენც ვყოფილვართ, მარტო იმის გახსენება რათ ღირს, რომ მსოფლიო ომის გრილის დროს სევასტოპოლიდან გერმანიაში დიდი მნიშვნელობის დოკუმენტები რომ ჩავიტანე ამხ. პიოვაროვის დავალებით“ (სუიცსა. ფ. 476, ამნაწერი 1, ფ.18-19).

კოლეგების მიმართ მკაცრი იყო პროფ. მელიქიძის გამოსვლა. მან თქვა:

„ამხანაგებო, მომხსენებელ ივანე ვაშაყმაძის კლასიფიკაციით მთელი რიგი პროფესორებისა მოთავსებული იყო ჭაობში... ხელისუფლებამ და ინსტიტუტის ხელმძღვანელობამ მოსთხოვა ჭაობში მყოფ პროფესორებს გამოსულიყვნენ ამ ტრიბუნაზე და ელიარებინათ, თუ რას ფიქრობენ, როგორია მათი პოლიტიკური გზა, მოდიან სოციალისტურ მშენებლობაში ჩვენთან ერთად სამუშაოდ თუ განაგრძობენ ძველ გზას. მათი აქ არგამოსვლა ნიშნავს, რომ ისინი შეეგუენ ჭაობში ყოფნას, ურჩევნიათ ჭაობში ყოფნა, ვინემ აქ გამოვიდნენ და სიტყვა სთქვან, ვინაიდან მაშინ გამომჟღავნდება მათი კონტრევოლუციური ბუნება. “ მელიქიძემ თქვა, რომ ქვეყანა ჭაობების ამოშრობას იწყებდა და ჭაობის პროფესორები იქ, ჭაობის ძირში დაიმარხებოდნენ. „ამიტომ, სხვებთან ერთად უნდა გამოსულიყო პროფესორი გიორგი ჩუბინაშვილი, რომლის შესახებ მინდა თქვენს ყურადღება შევაჩერო. მით უმეტეს, რომ ის არც ისე პატარა კაცია, რომ მის შესახებ არაფერი ითქვას.“

კიდევ უფრო შორს წავიდა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის რექტორი კარლო ორაგველიძე 1936 წლის 23 მარტს უნივერსიტეტში გამოსვლისას, როდესაც ჯავახიშვილის შრომების შინაარსობრივ მხარესა და ისტორიული მოვლენების მისეულ ინტერპრეტაციას შეეხო. თქვა, რომ ის მალავდა ფეოდალების მიერ გლეხთა ექსპლოატაციის საშინელებას, ამართლებდა კიდევ მას, ჰქონდა ისტორიული პროცესის იდეალისტური გაგება, ლაპარაკობდა ქართველებზე, მაგრამ არ აღიარებდა კლასთა ბრძოლას და ა. შ.

კარლო ორაგველიძე ვითომდა ისტორიული მეცნიერების განვითარების სურვილით აკეთებდა ამას, თუმცა, ცხადია, რომ ეს პირადად ორაგველიძის ზრახვა იყო: განსხვავებული იდეოლოგიური მრწამსის გამო დაესაჯა ცნობილი პროფესორი. უნივერსიტეტის პროფესორებმა, მათ შორის სახელგანთქმულმა სპეციალისტებმა, ხელისუფლების შიშით დათრგუნვილებმა, ვერ გაუძლეს ზეწოლას და ორაგველიძის მოწოდებაზე დაგმეს დიდი ისტორიკოსის აზრები. მხოლოდ რამდენიმე მკვლევარმა შეიკავა თავი, მათ შორის იყვნენ აკაკი შანიძე და სიმონ ყაუხჩიშვილი.

„ჯავახიშვილის თანაგრძნობა აშკარად მჩაგვრელი კლასებისა და მათი წარმომადგენლების მხარეზეა, ჯავახიშვილი არ ზოგავს ძალებს, რომ მთელი რიგი ქართველი მეფეები შესანიშნავ ფერებში დახატოს. მისი თეორია ქართული ფეოდალიზმის წარმოშობისა და განვითარების საკითხში არამეცნიერული და აშკარად აპოლოგეტურია. ის გარკვევით დგას ბატონყმობის სისტემის გამართლების ნიადაგზე, ცდილობს წარმოგვიდგინოს იგი იდილიურ ფორმაში, კლასობრივ წინააღმდეგობათა გარეშე... შემთხვევითი როდია ის გარემოება, რომ გლეხთა მოძრაობას ჯავახიშვილის „ქართველი ერის ისტორიაში“ ადგილი არ აქვს. ან რად უნდა ებრძოლათ გლეხებს თავისი მზრუნველი და მფარველი ბატონების წინააღმდეგ? ... ჯავახიშვილი დგას რა თავის ბურჟუაზიულ იდეოლოგიურ თვალსაზრისზე, უარყოფს

სტალინის შეხედულებას, მისი აზრით, ერი არ არის ისტორიული კატეგორია, იგი მუდამ არსებობდა და იარსებებს. ჯავახიშვილს არ შეუძლია ისტორიული მასალებით დაასაბუთოს თავისი დებულება, პირიქით, ფაქტები, რომელიც მას მოჰყავს თავის ნაშრომებში, მის წინააღმდეგ ლაპარაკობს“ (შრომები, 1936, გვ. 3-6).

მართო ამ აზრისთვის, რომ სტალინს ეწინააღმდეგებოდა, შეიძლებოდა 1936 წელს დაეჭირათ და დაეხვრიტათ დიდი მეცნიერი. გასაგებია, (ეს მის წერილშიც იგრძნობა ფ. მახარაძისადმი) რა სულიერი ტრამვა ექნებოდა და რა შინაგანი ფორიაქით იქნებოდა ის მოცული ამგვარი გამოსვლების შემდეგ.

ნიკო ბერძენიშვილი, სიმონ ჯანაშია და სიმონ ყაუხჩიშვილი 1936 წლის ამ სხდომაზე კიდევ ერთხელ შეეცადნენ კოლეგის დაცვას. თუმცა, მათ გამოსვლებში მაინც ჩანს სიფრთხილე და შიში. ბერძენიშვილმა თქვა, რომ „ქართველი ერის ისტორიის“ ავტორი უეჭველად მომზადებული და მაღალი ტიპის ისტორიკოსია. ევროპული და აღმოსავლური ენების მცოდნე ეთნოგრაფი და არქეოლოგი, ფრთხილი და დინჯი მკვლევარი. ის სწორედ ზედგამოჭრილი აღმოჩნდა, რომ საქართველოს ისტორიის შენობის საშენი მასალა ჟამთა სიღრმის ბურუსში მიმალული ფაქტები აღმოეჩინა, გამოემჟღავნებინა. პროფ. ივანე ჯავახიშვილის დამსახურება ქართული ისტორიოგრაფიის წინაშე დიდი და საპატიოა. მან პირველმა გახედა და საქართველოს ისტორიის ძველი ხანა გასწმინდა ზღაპრების ბურუსისაგან, რომელიც აგრე სქლად შემოხვეოდა მას.“ ამის შემდეგ მან გააკრიტიკა კიდევ მეცნიერი, წინ წასწია ისტორიოგრაფია, მაგრამ სამარცხვინო ჩამორჩენილობიდან ვერ გამოიყვანაო, რომ „ქართველი ერის ისტორიის“ ავტორი ღვიძლი შვილი იყო წვრილბურჟუაზიული ქართული ინტელიგენციის ოჯახისა და მისი ინდივიდუალისტურ-იდეალისტური იდეების მატარებელი. „კვლევის ანალიტიკურ-ინდუქციური მეთოდით და იდეალისტური მსოფლმხედველობით მოწინავე ისტორიოგრაფიის შექმნა ამ მარქსიზმის ეპოქაში, რა თქმა უნდა, მას არ შეეძლო“ (სუიცსა, ფონდი 476, აღწერა 1, საქმე 1, ფურც. 44-46).

ჯანაშიამ თქვა, რომ მომხსენებლის მიერ წამოყენებულ ძირითად დებულებებს ივანე ჯავახიშვილზე ეთანხმებოდა. სასაცილო იქნება, თუ დავიწყებთ იმის მტკიცებას, რომ პროფესორი ჯავახიშვილი მარქსისტია, ის თავადაც აღიარებს ამას. ჩვენ მის ნაწერებთან უნდა მივიდეთ იმ ფაქტებით, რომელიც მას აქვს გამორკვეული. მისი ღვაწლი არ შევაფასოთ, ეს მართალაც უსამართლობა იქნება. მართო მისი შექმნილი ნაშრომები, თაროებზე განლაგებული, მოწმობს თუ რა დიდი შრომა აქვს მეცნიერს ჩატარებული. არ იქნებოდა მართალი, თუ მის დამსახურებას მხოლოდ ფაქტების შეგროვებაში დავინახავდით, მას ბევრი მასალა აქვს განზოგადებულიც, მისი კვლევის შედეგები სწორია და უნდა მივიღოთო (სუიცსა, ფონდი 476, აღწერა 1, საქმე 1, ფურც. 117-119).

ასეთი არგუმენტებით სცადა მისი დაცვა სიმონ ყაუხჩიშვილმა. „პროფესორ ივანე ჯავახიშვილის მუშაობა საქართველოს ისტორიის კვლევა-ძიების საკითხებისათვის, – თქვა მან, – უადრესად საჭირო საქმეს წარმოადგენს“. დაუმატა ისიც, რომ მის მიერ მოწოდებული ფაქტებიც სანდოდ მიაჩნდა და მის მიერ გაწეული დიდი შრომაც. (სუიცსა, ფონდი 476, აღწერა 1, საქმე 1, ფურც.206),

ჩვენ მიერ მოპოვებულ საარქივო მასალებში არის 1931 წლის კრებაზე გამოსული თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დოცენტის, ცნობილი სასულიერო მამის, ისტორიკოსისა და საზოგადო მოღვაწის, საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის მიერ წმინდანად შერაცხული პოლიევქტოს კარბელაშვილის ვაჟის – დავით კარბელაშვილის მიერ წარმოთქმული ვრცელი სიტყვა. განსხვავებით ჯანაშიას, კეკელიძის და ზოგი სხვა მეცნიერის მიერ სტენოგრაფისტივის თავად მიწოდებული სიტყვისა, აქ კარბელაშვილის გამოსვლა, ზოგჯერ წყვეტილად, დარღვეული აზრით არის გადმოცემული. დავით კარბელაშვილი კითხულობდა ენათმეცნიერებას, იაფეტოლოგიას, ჰქონდა სამეცნიერო ხარისხი და დოცენტის წოდება. ამ ვრცელ, თითქმის 13 გვერდიან მოხსენებაში მეცნიერი საუბრობდა იმ პრობლემებზე, რაც მეცნიერებს შეექმნათ ამ ეტაპზე. მან თქვა, რომ ვაშაყმაძემ ის არცერთ ჯგუფში არ დაასახელა, მაგრამ თავად მისი მოწვევა კრებაზე

ნიშნავდა, რომ მისგან პოზიციის გამოხატვას ითხოვდნენ. „ომმა და შემდეგ რევოლუციით გამოწვეულმა ძვრებმა, – თქვა მან, – ახლოს მიგვიყვანა სოციალისტური მშენებლობის ამოცანებთან: 1. ომმა გამოიწვია საბოლოო ანგარიშში მეურნეობის რაციონალური აღდგენის და ნორმალური სოციალური წყობის ამოცანები; 2. რევოლუციამ კი – სახელმწიფო აპარატის სრულიად ახალი ტიპის მშენებლობის ამოცანა, სრულიად ახალი სახის საზოგადოებრივ დამოკიდებულებათა შექმნა, და ბოლოს, ამოცანა ახალი სოციალისტური კულტურის ადამიანის აღზრდის“ (სუიცსა, ფონდი 476, ანაწერი 1, ფურც. 280).

მომხსენებელი მიმდინარე კულტურული რევოლუციის მთავარ საკითხებად გამოყოფდა: კვალიფიციური კადრების მომზადებას, საყოველთაო სავალდებულო სწავლებას, სკოლის პოლიტეხნიზაციის საკითხებს, ამბობდა, რომ მეცნიერ-მუშაკი უნდა მდგარიყო პირველ რიგებში მაშინ, როდესაც ხელისუფლება მას ალტერნატივას უყენებს, რადგან ის გზაჯვარედინზე დგას: ან იქით უნდა დარჩეს – გონებრივი ობსკურანტიზმის წიაღში, კაციჭამია „ზუბრთა“ წიაღში, ან აქით – სოციალისტური მშენებლობის, მშრომელი მასების წიაღში. ვერცერთი სახის კვლევა ვერ გვიხსნის და მიღწევები მეცნიერებაში ვერ გვექნება „თუ ეს ყველაფერი არ იქნა გატარებული დიალექტიკური მატერიალიზმის ღუმელში, თუ არ იქნა მარქს-ლენინის მსოფლმხედველობის გრდემლზე ატანილი“ (ფურც. 281).

გამოსულ სიტყვაში კარბელაშვილმა სცადა იაფეტოლოგიის სამეცნიერო დარგის დაცვა, რომელსაც ძლიერად უტევდა ახალი ხელისუფლება, მოიყვანა ისეთი დიდი ავტორიტეტები ამ დარგში, როგორებიც იყვნენ ჰუმბოლდტი და ნიკო მარი და კომფორმიზმის გამოსახატავად ისიც დასძინა: „მე აღარ შემიძლია უპარტიოს სახელწოდება ვატარო“. ეს იყო იმედის ფარი ხელისუფლებისგან შევიწროებული მეცნიერისათვის, რომელსაც ხელისუფლების ტოტალური შეტევის დროს მეცნიერთა წინააღმდეგ თავი უნდა გადაერჩინა, დაეცვა თავისი მეცნიერული თვალსაზრისი და სიცოცხლეც (იქვე, ფურც. 282-283).

კარბელაშვილმა ვერ შეძლო ვერც იაფეტოლოგიისა და ვერც საკუთარი თავის დაცვა. ამ დარგის შემქმნელ მეცნიერს – ნიკო მარს კი – ყოველმხრივ „ათვინიერებდნენ“, ის კომუნისტური პარტიის რიგებშიც შეიყვანეს და საქართველოს მარქსიზმ-ლენინიზმის ინსტიტუტის საბჭოშიც, იაფეტიდურ თეორიაზეც კი საბოლოოდ უარი ათქმევინეს.

დავით პოლიევქტოსის ძე კარბელაშვილი, 1893 წელს დაბადებული, თბილისის უნივერსიტეტის დოცენტი, ფრიად განათლებული ადამიანი, 1938 წლის 14 თებერვალს შემდგარ დასახვრეტა სიაში მოხვდა. დახვრიტეს 1938 წლის 3 ივლისს.

რაც შეეხება ივანე ვაშაყმაძესა და კარლო ორაგველიძეს. ორივე მათგანი 1937 წელს იქნენ რეპრესირებულნი.

ჩვენ მიერ წარმოდგენილი საარქივო მასალა და მისი მეცნიერული ინტერპრეტაცია განსახილველი თემის მხოლოდ მცირე ნაწილია. ცალკე განხილვის საგანი უნდა გახდეს საისტორიო დარგში შექმნილი ის სამეცნიერო პროდუქცია, რამაც სოცრეალიზმისა და ტოტალიტარული ხელისუფლების მიერ იდეოლოგიური კლიშეების მეცნიერებისთვის თავსმოხვევის გამო, გააყალბა ისტორია, შექმნა არაჯანსაღი გარემო დარგის განვითარებაში, ხელი შეუწყო ისტორიკოსთა მიერ ფაქტების არასწორ ინტერპრეტაციას, რისი შედეგებიც დღემდე რჩება საბჭოთა იდეოლოგიით ნასაზრდოებ ქართულ ისტორიოგრაფიაში. საჭიროა ამ პერიოდის საისტორიო კვლევების გადასინჯვა, მათი ახლებური შესწავლა და საისტორიო აზროვნებაში სოციალისტური რეალიზმის ეპოქალური მოვლენების ობიექტური შეფასებების შემოტანა.

დამოწმებული წყაროები და ლიტერატურა:

- „ახალგაზრდა კომუნისტი“ (1930). გაზეთი „ახალგაზრდა კომუნისტი“, 6. XII.
გურული, ვ. (1988) „საქართველოს კომპარტიის მოღვაწეობა ისტორიულ-პარტიული მეცნიერების ჩამოყალიბებისა და განვითარებისათვის(1921-1941)“. თბილისი: „თსუ გამომცემლობა“.
- გურული, ვ. (2011) „ჯვარცმულის უკვდავება და ჯვარცმელთა სირცხვილი“. თბილისი: „უნივერსალი“, მნათობი, (1934). ჟურნალი „მნათობი“, 1934 წელი, 1-2, 202-216.
- სუიცსა, ფ. 476, აღწ. 1, საქმე 1, ფურც. 173, – საქართველოს უახლესი ისტორიის ცენტრალური სახელმწიფო არქივი, ფონდი 476, აღწერა 1, საქმე 1, ფურც. 173;
- სუიცსა, ფ. 2914, აღწერა 1, საქმე 901, ფურც.6-8, – საქ. უახლესი ისტორიის ცენტრალური სახელმწიფო არქივი (III), ფონდი 2914, აღწერა 1, საქმე 901, ფურც.6-8;
- შრომები, (1936). ტფილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის შრომები, V, პირველი სერია, საზოგადოებრივი მეცნიერებანი, 3-6.
- Очерки истории ... (1966). Очерки истории исторической науки в СССР, т. 4, М., 190-280.

References:

- „Akhalgazrda k'omunist'i“ (1930). Gazeti „akhalgazrda k'omunist'i“, [Newspaper “The Young Communist”. 6. XII].
- Guruli, V. (1988). Sakartvelos k'ompart'iis moghvats'eoba ist'oriul-p'art'iuli metsnierebis chamoq'alibebisa da ganvitarebisatvis (1921-1941) [Activity of the Communist Party of Georgia for the formation and development of historical-party science (1921-1941)]. Tbilisi: “Tsu gamomtsemloba”.
- Guruli, V. (1011) Jvartsmuli uk'vdaveba da jvarmtsvelta sirtskhvili [The immortality of the crucified and the shame of those who crucified them]. Tbilisi: “universali”.
- Mnatobi, (1934). Zhurnali „mnatobi“, [“Mnatobi”] 1-2, 202-216.
- Suitsa. P. 476, aghts'. 1, sakme 1, purts. 173, – sakartvelos uakhlesi ist'oriis tsent'raluri sakhelmts'ipo arkivi, pondi 476, aghts'era 1, sakme 1, purts. 173. [Suitsa, F. 476, recorded 1, case 1, sheet. 173, – Central State Archive of Recent History of Georgia, Fund 476, Description 1, File 1, sheet. 173].
- Suitsa. P. 2914, aghts'era 1, sakme 901, purts.6-8, – sak. uakhlesi ist'oriis tsent'raluri sakhelmts'ipo arkivi (III), pondi 2914, aghts'era 1, sakme 901, purts.6-8. [Suitsa, F. 2914, description 1, case 901, sheets 6-8, – Sak. Central State Archive of Recent History (III), Fund 2914, Inventory 1, File 901, Sheets 6-8].
- Shromebi, (1936). T'pilis sakhelmts'ipo universit'et'is shromebi, V, p'irveli seria, sazogadoebrivi metsnierebani, [Proceedings of Tbilisi State University, V, First Series, Social Sciences]. 3-6.
- Ocherki istorii ... (1966). Ocherki istorii istoricheskoy nauki v SSSR, t. 4, [Essays on the history of historical science in the USSR, vol. 4]. M., 190-280.